

Ks. Jacek Kapuściński

WYŻSZY INSTYTUT TEOLOGICZNY w CZESTOCHOWIE

Ks. Jan Kałuża (1893-1971) jako proboszcz i działacz społeczny Myszkowa

„[...] historia, jeśli ma kogoś zainteresować, nie może być zbiorem formuł, sloganów i statystyk. Można ją pojąć i polubić tylko poprzez życiorysy ludzi, którzy na niej odcisnęli swoje ślady – dobre czy złe, wyraźne czy wytarte”¹. Według powyższej myśli Aleksandra Małachowskiego, ślady dobre i wyraźne w historii Myszkowa odcisnął niewątpliwie miejscowy proboszcz ks. Jan Kałuża. Poprzez pryzmat jego życiorysu można z dużą dokładnością śledzić rozwój życia religijnego w tej miejscowości w latach 1920-1971. Na okres ten przypadła nie tylko działalność duszpasterska tego duchownego, ale także prowadzona przez niego z szerokim rozmachem aktywność społeczna. Wszystko to sprawia, że należy nieco bliżej przyjrzeć się biografii ks. Kałuży, bowiem dotychczasowa historiografia nie dysponuje w tym względzie zbyt obszernym dorobkiem².

1. Droga do probostwa myszkowskiego

Urodził się 13 września 1893 roku w rodzinie chłopskiej Wincentego i Katarzyny (z d. Nowak) Kałużów we wsi Zagaje Stradowskie (powiat pińczowski). Rodzice jego prowadzili średniej wielkości gospodarstwo rolne. Chrzest otrzymał w starym drewnianym kościele w Stradowie, wokół którego koncentrowało się życie religijne niewielkiej parafii (1440 wiernych). Nauki początkowe zdobywał w szkole elementarnej w rodzinnej miejscowości. Od 1904 roku uczęszczał do Progimnazjum Rządowego w Pińczowie³. W tym miejscu warto nadmienić, że do szkoły tej niespełna 30 lat wcześniej uczęszczał ks. Franciszek Zientara, dziekan zawierciański i były przyjaciel z młodości Stefana Żeromskiego. Sławny pisarz upamiętnił go nawet jako jednego z bohaterów *Szyfowych prac*⁴. Wracając do ks. Kałuży, to w latach 1909-1914 kształcił się

¹ W. Łysiak, *Empirowy pasjans*. Warszawa 1977, s. 10.

² Dotychczas drukiem ukazały się tylko dwa biogramy ks. Jana Kałuży: J. Związek, *Ks. Kałuża Jan (1893-1971)*, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne” 1971, nr 11-12, s. 283-284; tenże, *Ks. Jan Kałuża*. W: K. Miroszewski przy współpracy z J. Durka, M. Nita i ks. J. Związek, *Po obu stronach Warty. Zarys dziejów Myszkowa*. Myszków 2010, s. 485-486.

³ Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej im. ks. W. Patykiewicza w Częstochowie (dalej: AACz), sygn. AP 301, k. 39.

⁴ J. Kapuściński, *Pierwszy proboszcz Zawiercia. Ks. Franciszek Zientara (1862-1938)*, „Niedziela Częstochowska” 2013, nr 26, s. 4-5; Tenże, *Zientara Franciszek ks.* W: *Encyklopedia katolicka*. Red. E. Gigilewicz. Lublin 2014, t. 20, kol. 1402.

w Seminarium Duchownym w Kielcach (rektorem był wówczas ks. Aleksander Kluczyński – były proboszcz z Mrzygłodu). Ze względu na młody wiek święcenia kapłańskie otrzymał w katedrze kieleckiej dopiero 4 czerwca 1916 roku z rąk bpa Augustyna Łosińskiego⁵.

Na pierwszą placówkę duszpasterską jako wikariusz został skierowany do Czeladzi w Zagłębiu Dąbrowskim⁶. Była to parafia licząca ok. 17 tys. wiernych, gdzie od lat trwały prace budowlane nad wznoszeniem okazałej świątyni⁷. Duszpasterstwem kierował miejscowy proboszcz ks. Mieczysław Rogójski, człowiek o wysokiej kulturze osobistej. Pomimo, że miał wówczas 42 lata, jednak posiadał już znaczny dorobek w pracy katechetycznej i społecznej⁸. Musiała między nimi powstać wzajemna nić sympatii, bowiem kiedy ks. Rogójski otrzymał przeniesienie na probostwo do Koziegłówek, to po trzech miesiącach dołączył do niego jako wikariusz ks. Kałuża (4 maja 1918 roku). Nie był tam jednak zbyt długo, ponieważ już w październiku objął wikariat w parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Sosnowcu⁹. Tutaj proboszczem był również wybitny duszpasterz i działacz społeczny – ks. Franciszek Plenkiewicz¹⁰. W opinii księży była to „świetlana postać [...] powszechnie znana i ceniona [...] patriota, ofiarny na rzecz Kościoła i państwa”¹¹.

Otrzymawszy pod kierunkiem tak znakomitych duchownych solidne przygotowanie duszpasterskie, w 1919 roku został mianowany proboszczem w Skarżycach (dekanat zawierciański)¹². Nie była to zbyt liczebna parafia, bowiem w tym czasie stanowiło ją ok. 1300 wiernych¹³. Po objęciu probostwa zaraz rozpoczął prace remontowe w kościele parafialnym, jednak po roku otrzymał przeniesienie do innej placówki kościelnej. Z tego tytułu wierni skarżycy

⁵ AACz, sygn. AP 301, k. 39; T. Wróbel, *Katalog rektorów, wicerekatorów, profesorów, ojców duchownych i prefektów*, w: *Księga jubileuszowa 1727-1977. 250 lat Seminarium Duchownego w Kielcach*. Kielce 1977, s. 461.

⁶ AACz, sygn. AP 301, k. 8.

⁷ M. Trąba, *Stosunki wyznaniowe*. W: *Historia Czeladzi*, Red. J. Drabina. T. 1. Czeladź 2012, s. 473.

⁸ Tenże, *Historia parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Dąbrowie Górniczej-Strzemieszycach (1911-2011)*. Katowice 2011. s. 132-134.

⁹ AACz, sygn. AP 301, kk. 9-10, 64.

¹⁰ W. P[atykiewicz], *Ks. Franciszek Ksawery Plenkiewicz (1867-1932)*, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne” 1962, nr 8, s. 251-252.

¹¹ *Śp. ks. szambelan Franciszek Plenkiewicz*, „Niedziela” 1932, nr 18, s. 214.

¹² AACz, sygn. KK 112, s. 1021; *Dioeciesana*, „Przegląd Diecezjalny” 1919, nr 6, s. 140.

¹³ *Elenchus cleri saecularis ac regularis dioecesis kielcensis pro Anno Domini 1917*. Kielce 1917, s. 167; *Elenchus cleri saecularis ac regularis dioecesis kielcensis pro Anno Domini 1923*. Kielce 1922, s. 57.

wystosowali do ordynariusza kieleckiego specjalną prośbę, „aby będącego obecnie w Skarżycach księdza proboszcza Jana Kałużę pozostawił nadal w parafii naszej”¹⁴. Jednak bp Augustyn Łosiński miał względem niego inne plany, gdyż skierował go do pracy duszpasterskiej w Myszkowie¹⁵.

2. Wielki Duszpasterz Myszkowa

Probostwo myszkowskie objął 17 kwietnia 1920 roku. Ciekawostką wydaje się być to, że dopiero po pięciu latach na urząd ten wprowadził go kanonicznie dziekan zawierciański ks. Franciszek Zientara. Odtąd przez ponad pół wieku ks. Kałuża związał się z Myszkowem, jako miejscowy proboszcz i wielki działacz społeczny¹⁶.

Początki jego posługi proboszczowskiej przypadły na okres II Rzeczypospolitej. Pierwszą sprawą, którą się zajął z pełnym zaangażowaniem, było kontynuowanie budowy kościoła parafialnego. Dokonał tego z wielkim rozmachem, pomimo, że sytuacja po zakończeniu pierwszej wojny światowej nie sprzyjała takim przedsięwzięciom. Ponadto trzeba było w rzeczywistości powojennej na nowo zorganizować życie religijne w parafii. W międzyczasie parafia myszkowska znalazła się w granicach nowo powstałej diecezji częstochowskiej (1925 rok). W 1926 roku placówka ta liczyła 3680 wiernych. W wyniku przeprowadzonych zmian administracyjnych Kościoła w Polsce, ks. Kałuża został inkardynowany do diecezji częstochowskiej i pozostał na dotychczasowym stanowisku proboszcza¹⁷. Prace wykończeniowe świątyni parafialnej trwały do 1935 roku, kiedy to odbyła się uroczysta konsekracja kościoła. Dokonał jej ordynariusz diecezji bp Teodor Kubina. W relacji o tym wydarzeniu napisano: „Uroczystość rozpoczęła się w sobotę 21 września ingresem Najdostojniejszego Arcypasterza, który nadjechał od strony Żarek o godz. 5 po południu. [...] W niedzielę o godz. 8.00 rozpoczęły się piękne, pełne znaczenia ceremonie konsekracji kościoła i ołtarza, po których Arcypasterz około południa odprawił uroczystą sumę pontyfikalną. Kazanie wygłosił były

¹⁴ AACz, sygn. KK 112, s. 1027.

¹⁵ J. Związek, *Ks. Kałuża Jan...*, s. 283.

¹⁶ *Zmiany w duchowieństwie*, „Przegląd Diecezjalny” 1920, nr 5, s. 85; K. Miroszewski przy współpracy z J. Durka, M. Nita i ks. J. Związek, *Po obu stronach Warty...*, s. 485.

¹⁷ *Schematismus universi venerabilis cleri saecularis et regularis dioecesis częstochoviensis pro Anno Domini 1926*, Częstochoviae 1926, s. 49; Z. Dyjanka, *Z historii kościoła w Myszkowie*, „Niedziela” 1931, nr 40, s. 506; J. Związek, *Powstanie diecezji częstochowskiej*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 1974, nr 2, ss. 23, 32.

wikariusz ks. Stanisław Paras”¹⁸. Należy w tym miejscu podkreślić niecodzienne zabiegi miejscowego proboszcza o pozyskanie środków na budowę nowego marmurowego ołtarza, który podczas wspomnianych uroczystości był stylowo podświetlony światłem elektrycznym. Otóż ks. Kałuża za otrzymane fundusze na ten cel złożył na łamach *Niedzieli* serdeczne podziękowania, wymieniając przy tym wszystkich ofiarodawców. Był to miły gest, stanowiący zachętę do dalszej ofiarności parafian¹⁹.

W realizacji zamierzeń duszpasterskich miejscowy proboszcz napotykał też na wiele trudności i przykrości. Dość wspomnieć, że w 1933 roku w Polsce szerokie echo zatoczyła sprawa profanacji kaplicy św. Jana, położonej na terenie parafii myszkowskiej. Według doniesień prasowych „[...] bezbożnicy zdemolowali wewnątrz kaplicy, zniszczyli obrazy świętych oraz zrzucili z postumentu figurę św. Jana, którą następnie utopili w pobliskim stawie, a w końcu porozbijali witraże i wszystkie szyby”²⁰. Wobec zaistniałej sytuacji ks. Kałuża odprawił nabożeństwo ekspiacyjne w kościele parafialnym, a następnie ponad 3 tys. wiernych wzięło udział w uroczystej procesji do zbezczeszczonej kaplicy, by dokonać jej aktu poświęcenia. W reportażach z tej manifestacji rozpisywano się wówczas, że „parafianie myszkowscy, głęboko dotknięci tym ohydny czynem, potrafią godnie wystąpić w obronie swych świętości”²¹. W jednym z opisów Myszkowa znalazły się podobne słowa, z dodaniem, że „Komuniści, sekciarze, wolnomyśliciele nie mają tu urodzajnego pola do popisów. Jest w tym pewna zasługa i ks. proboszcza Kałuży, który gdzieś tam zaprószonego ognia nie rozdmuchuje przez zamaszyste, buńczuczne gaszenie, jak to nieraz i w niektórych okolicach bywa, ale rozsądną taktyką potrafi go umiejscowić, aż się sam wypali [...]”²².

Toteż pojawiające się podobnego rodzaju incydenty nie zraziły roztropnego Proboszcza z Myszkowa do szerokiej aktywności duszpasterskiej. Jeszcze w okresie międzywojennym założył w parafii: Bractwo Trzeźwości, Straż Honorową Serca Jezusowego, Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej Żeńskiej, Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej Męskiej, Katolickie Stowarzyszenie Mężów, Katolickie Stowarzyszenie Kobiet, Stowarzyszenie Pań św. Wincentego a Paulo, Krucjatę Eucharystyczną i Akcję Katolicką. Ponadto pod jego kierunkiem prowadziło działalność Bractwo Żywego Różańca. Zdołał też wybudować

¹⁸ *Konsekracja kościoła w Myszkowie*, „Niedziela” 1935, nr 40, s. 484.

¹⁹ J. Kałuża, *Z Myszkowa*, „Niedziela” 1935, nr 16, s. 196.

²⁰ *Niebywale zuchwalstwo bezbożników w Myszkowie*, „Niedziela” 1933, nr 8, s. 99.

²¹ *Wspaniała manifestacja uczuć katolickich w Myszkowie*, „Niedziela” 1933, nr 10, s. 122.

²² Z. Troszanka, *Wędrówki po diecezji częstochowskiej. Myszków*, „Niedziela” 1937, nr 17, s. 202.

nowy budynek plebanii i powiększyć cmentarz parafialny²³.

Poza tym czynnie uczestniczył w życiu oświatowo-kulturalnym i dobroczynnym Myszkowa. Z troski o rozwój czytelnictwa religijnego założył Bibliotekę Parafialną (650 książek) i zaprowadził prenumeratę czasopism, spośród których dominowały: *Niedziela* (100 egz.), *Przewodnik Katolicki*, *Czyn Katolicki*, *Orędownik* i *Posłaniec Serca Jezusowego*²⁴. Nauczał też religii w miejscowych szkołach i był członkiem Gminnego Dozoru Szkolnego (1933-1936). Oprócz tego angażował się w prowadzenie różnych kursów szkoleniowych i działalność państwowych organizacji: Związku Harcerstwa Polskiego (kapelan), Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” (członek zarządu), Ligi Morskiej i Kolonialnej oraz Towarzystwa Śpiewaczego „Lutnia”²⁵. W swoich przekonaniach politycznych zdecydowanie popierał Narodową Demokrację, Obóz Wielkiej Polski i Stronnictwo Narodowe. Dbał przy tym o rozwój inicjatyw patriotycznych, niejednokrotnie wygłaszając kazania z okazji różnych rocznic narodowych²⁶. Szybki rozwój demograficzny parafii spowodował, że od 1932 roku w pracy duszpasterskiej wspomagał go wikariusz. Do wybuchu drugiej wojny światowej stanowisko to pełnili księża: Stanisław Paras, Franciszek Porczyński, Wincenty Kowalczyk i Stanisław Ratoń²⁷.

W latach 1939-1945 niestrudzenie prowadził działalność duszpasterską. Parafia myszkowska znajdowała się wówczas w Prowintz Oberschlesien w III Rzeszy. W tym czasie przeżył też aresztowanie dwóch swoich wikariuszy (ks. Józefa Jaworskiego i ks. Stefana Szmała), których osadzono w obozach koncentracyjnych. On jednak pozostał nadal na swoim stanowisku²⁸.

²³ AACz, sygn. AP 301, k. 25; sygn. KB 43, Myszków, k. 1-25; sygn. KB 102, s. 481; Z. Dyjanka, dz. cyt., s. 506; *Z wizytacji pasterskiej w Myszkowie*, „Niedziela” 1935, nr 41, s. 495.

²⁴ AACz, sygn. KB 43, Myszków, ks. 1-25; *Z Myszkowa*, „Niedziela” 1933, nr 34, s. 409.

²⁵ *Z Myszkowa*, „Niedziela” 1933, nr 12, s. 145; K. Miroszewski przy współpracy z J. Durka, M. Nita i ks. J. Związek, *Po obu stronach Warty...*, ss. 146-147, 150-151, 165; J. Durka, *100 lat Szkoły Podstawowej nr 1 im. Adama Mickiewicza w Myszkowie (1910-2010)*, ss. 9, 31.

²⁶ *Z Myszkowa*, „Niedziela” 1931, nr 20, s. 274; K. Miroszewski przy współpracy z J. Durka, M. Nita i ks. J. Związek, *Po obu stronach Warty...*, s. 177-178.

²⁷ *Schematismus universi venerabilis cleri saecularis et regularis dioecesis częstochoviensis pro Anno Domini 1933*, Częstochoviae 1933, s. 102; *Schematismus universi venerabilis cleri saecularis et regularis dioecesis częstochoviensis pro Anno Domini 1934*, Częstochoviae 1934, s. 102; *Schematismus universi venerabilis cleri saecularis et regularis dioecesis częstochoviensis pro Anno Domini 1936*, Częstochoviae 1936, s. 108; *Katalog kościołów i duchowieństwa diecezji częstochowskiej na rok 1939*, Częstochowa 1939, s. 115.

²⁸ J. Związek, *Martyrologium kapłanów diecezji częstochowskiej w czasie II wojny światowej*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 1976, ss. 279, 291.

Zaraz po zakończeniu wojny bp T. Kubina wręczył mu nominacje na dziekana dekanatu zawierciańskiego. Był nim tylko do 1952 roku, ponieważ posługę tę uniemożliwiał mu słaby stan zdrowia. Miał wówczas 59 lat, jednak doświadczenia minionych lat mocno dały się mu we znaki²⁹. Ponadto praca duszpasterska w okresie PRL nie należała do łatwej. W 1956 roku parafia liczyła ponad 10 tys. wiernych. We Mszach św. niedzielnych, sprawowanych o godz. 7.30, 9.00, 11.00 i 17.00, uczestniczyło ok. 70% parafian. Do spowiedzi wielkanocnej przystąpiło wówczas ok. 6, 5 tys. penitentów. Tylko w tym roku ochrzczonych zostało ponad 300 dzieci, związek małżeński zawarły 93 pary, a 110 osób zmarło. Wiele więc wysiłku kosztowało go koordynowanie działalności duszpasterskiej, pomimo, iż do pomocy miał dwóch wikariuszy³⁰. W tym celu opracował specjalny „Regulamin pracy duszpasterskiej”, który zatwierdziły władze diecezjalne. Dość wspomnieć, iż na terenie parafii, poza kościołem parafialnym, znajdowały się dwie kaplice, które trzeba było obsłużyć (na Mijaczowie i na Ciszówce). Oprócz tego należało zadbać o odpowiedni poziom katechizacji w parafii, utrudniony tym, że od 1961 roku nauka religii odbywała się w punktach katechetycznych, a nie w szkole. Podczas wypełniania wszystkich tych zadań napotykał na rozmaite trudności ze strony władz komunistycznych³¹.

Już w dniu 9 sierpnia 1949 roku został wezwany na obrady Prezydium Gminnej Rady Narodowej w Myszkowie, by przedstawił swoje stanowisko względem deklaracji Świętego Oficjum, wydanej 14 lipca 1949 roku i grożącej ekskomuniką papieską osobom popierającym „materialistyczny i antychrześcijański komunizm” lub dobrowolnie wstępującym w szeregi partii³². Z posiedzenia tego zachował się protokół, przechowywany w Archiwum Państwowym w Częstochowie, w którym m.in. zanotowano: „Przewodniczący ob. Opałko Stanisław skierował do księdza dziekana Kałuży Jana pytanie, jak on zapatruje się na ostatnia uchwałę Watykanu. Odpowiedź księdza była raczej wymijająca i sprowadziła się do sprostowania błędnego interpretowania ostatniego przypomnienia papieża o ekskomunice. Zdaniem księdza Watykan nie ogłosił ekskomuniki, a jedynie przypomniał prawo kanoniczne, w myśl którego każda osoba zwalczająca wiarę katolicką sama przez się wpada w ekskomunikę. Ksiądz dziekan ze swej strony podkreślił, że jeśli idzie o niego, nie interesuje się polityką i w swej

²⁹ Tenże, *Ks. Kałuża Jan...*, s. 283-284.

³⁰ AACz, sygn. KB 117, Dane ze stanu parafii Myszków za rok 1956, k. 1-5.

³¹ K. Miroszewski przy współpracy z J. Durka, M. Nita i ks. J. Związek, *Po obu stronach Warty...*, s. 462-464; W. Włażlak, *Dzieje diecezji częstochowskiej w okresie działalności biskupa Dzysława Golińskiego (1951-1963)*. Kraków 2000, s. 291.

³² Z. Zieliński, *Kościół w Polsce 1944-2002*. Radom 2003, s. 59.

dotychczasowej pracy nie odmówił usług religijnych potrzebującym ich bez względu na ich zapatrywania polityczne, gdyż do obowiązków kapłana należy udzielenie pomocy nawet innowiercom³³. Ucisk ze strony władz państwowych dotknął dość mocno proboszcza z Myszkowa w 1962 roku, kiedy to naliczono mu do zapłaty wysoki domiar podatkowy i karę grzywny za nieprowadzenie księgi inwentarzowej. Opisując ten przypadek ks. prof. Jan Związek stwierdził: „W następstwie tego władze komornicze zabrały mu lodówkę i wystawiły na licytację. Nie był to koniec represji wobec parafii myszkowskiej. Po usunięciu religii ze szkół [...] władze państwowe nakazały proboszczom zgłaszać w inspektoratach punkty katechetyczne, aby państwowi wizytatorzy mogli je kontrolować³⁴. Władze kościelne z kolei nie zezwalały na taką rejestrację. Spowodowało to następną sporną sprawę z aparatem państwowym³⁵.

W wyniku tych problemów, a także ze względów zdrowotnych ks. Kałuża w 1962 roku złożył rezygnację ze stanowiska proboszcza myszkowskiego, którą przyjął bp Zdzisław Goliński. Jednak władze diecezjalne pozostawiły go nadal na tej placówce duszpasterskiej, powierzając mu czasowo obowiązki administratora parafii. Dwa lata później przeszedł skomplikowaną operację w jednej z klinik warszawskich. Doczekał się też uroczystości jubileuszu 50-lecia swoich święceń kapłańskich, które przypadły w 1966 roku. Z tej okazji bp Z. Goliński wystosował do niego specjalny list gratulacyjny. Ostatecznie w stan spoczynku przeszedł w 1969 roku, kiedy do pomocy otrzymał wikariusza-pomocnika w osobie ks. Józefa Ferugi. Na emeryturze przeżył tylko 2 lata. Zmarł w Myszkowie 10 lipca 1971 roku i został pochowany na miejscowym cmentarzu. Obrzędowi pogrzebowym przewodniczył wówczas bp Tadeusz Szwagrzyk³⁶. Jego życie i działalność trafnie podsumował drugi ordynariusz częstochowski, pisząc: „[...] jest człowiekiem o kryształowej prawości i kapłańskiej głębi. Pracował zawsze spokojnie, nie dla swej chwały³⁷. Za wkład w rozwój diecezji, dekanatu i parafii został odznaczony godnością kanonika z przywilejem noszenia rakiety i mantoletu³⁸.

³³ Archiwum Państwowe w Częstochowie, Zespół 522 (Akta gminy Myszków), sygn. 5, k. 28.

³⁴ K. Miroszewski przy współpracy z J. Durka, M. Nita i ks. J. Związek, *Po obu stronach Warty...*, s. 466.

³⁵ M. Mikołajczyk, *Władza Ludowa a diecezja częstochowska*. Częstochowa 2000, s. 92-93.

³⁶ AACz, sygn. AP 301, k. 67; Archiwum Kurii Metropolitalnej w Częstochowie (dalej: AKMCz), Akta parafii Myszków, sygn. brak, List bpa Z. Golińskiego do ks. J. Kałuży z dnia 12 lutego 1966 roku, bp.; J. Związek, *Ks. Kałuża Jan*, s. 284.

³⁷ AKMCz, Akta parafii Myszków, sygn. brak, Protokół wizytacji kanonicznej z 17-18 czerwca 1954 roku, bp.

³⁸ AACz, sygn. AP 301, k. 37.

Zakończenie

Niniejszy szkic biograficzny pozwala postawić ks. Jana Kałużę w szeregu takich postaci, które, zgodnie z przytoczonymi na wstępie słowami Aleksandra Małachowskiego, odcisnęły dobre i wyraźne ślady w historii Myszkowa. To właśnie dzięki takiemu zyciorysowi jak jego można pojąć i polubić historie „małych ojczyzn”. Dodać jeszcze należy, że duchowny ten nie tylko dbał o kulturę intelektualną swoich parafian (biblioteka i kolportaż gazet), ale także o własną, o czym świadczy fakt, że w 1961 roku, a więc w czasach reżimu komunistycznego, prenumerował takie czasopisma jak: „Tygodnik Powszechny”, „Ateneum Kapłańskie”, „Homo Dei” i „Znak”³⁹. Opublikował też dwa krótkie teksty na łamach „Niedzieli”⁴⁰. Czas wypoczynku natomiast najczęściej spędzał w polskich górach (Krynica, Szczawnica, Zakopane i Żegiestów)⁴¹. Biorąc zatem pod uwagę cały dorobek jego życia należy stwierdzić, że był niezwykle interesującym człowiekiem, z pasją oddanym Kościołowi katolickiemu i drugiemu człowiekowi. O ile więc o ks. Franciszku Zientarze można powiedzieć, że był Wielkim Duszpasterzem Zawiercia, to o ks. Janie Kałuży można wyrazić przekonanie, że był Wielkim Duszpasterzem Myszkowa.

SUMMARY

Rev. Fr. Jacek Kapuściński

Father Jan Kałuża as parish priest and social activist in Myszków

The article presents the figure of Father Jan Kałuża and his activities as a parish priest and social activist in the period of the Second Polish Republic (he took charge of Myszków parish in 1920), during the Second World War and in the post-war years. He resigned from the function of parish priest due to problems with the state apparatus of the Polish People's Republic and for health reasons. Father Kałuża was remembered as an activist who was very engaged in charity and education.

³⁹ AACz, sygn. KB 128, Sprawozdanie ze stanu parafii Myszków za 1961 rok, s. 6.

⁴⁰ J. Kałuża, dz. cyt.; tenże, *Z Tygodnia Miłosierdzia*, „Niedziela” 1934, nr 48, s. 573.

⁴¹ AACz, sygn. AP 301, kk. 16, 19, 40, 45, 47-48, 50-51, 56, 58.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej im. ks. W. Patykiewicza w Częstochowie

Sygn. AP 301; KB 43; KB 102; KB 117; KB 128; KK 112

Archiwum Kurii Metropolitalnej w Częstochowie

Akta parafii Myszków

Archiwum Państwowe w Częstochowie

Akta gminy Myszków

Źródła drukowane

Elenchus cleri saecularis ac regularis dioecesis kielcensis pro Anno Domini 1917 (1917).
Kielce.

Elenchus cleri saecularis ac regularis dioecesis kielcensis pro Anno Domini 1923 (1922).
Kielce.

Katalog kościołów i duchowieństwa diecezji częstochowskiej na rok 1939 (1939),
Częstochowa.

*Schematismus universi venerabilis cleri saecularis et regularis dioecesis częstochoviensis
pro Anno Domini 1926* (1926), Częstochoviae.

*Schematismus universi venerabilis cleri saecularis et regularis dioecesis częstochoviensis
pro Anno Domini 1933* (1933), Częstochoviae.

*Schematismus universi venerabilis cleri saecularis et regularis dioecesis częstochoviensis
pro Anno Domini 1934* (1934), Częstochoviae.

*Schematismus universi venerabilis cleri saecularis et regularis dioecesis częstochoviensis
pro Anno Domini 1936* (1936), Częstochoviae.

Prasa

„Niedziela” 1931-1937

„Przegląd Diecezjalny” 1919-1920

Opracowania

Durka J. (2010), *100 lat Szkoły Podstawowej nr 1 im. Adama Mickiewicza w Myszkowie
(1910-2010)*, Myszków.

Dyjanka Z. (1931), *Z historii kościoła w Myszkowie*, „Niedziela”, nr 40.

Kapuściński J. (2013), *Pierwszy proboszcz Zawiercia. Ks. Franciszek Zientara (1862-1938)*,
„Niedziela Częstochowska”, nr 26.

Kapuściński J. (2014), *Zientara Franciszek ks.*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, T. 20, red. E.
Gigilewicz, Lublin.

Łysiak W. (1977), *Empirowy pasjans*, Warszawa.

Mikołajczyk M. (2000), *Władza Ludowa a diecezja częstochowska*, Częstochowa.

Miroszewski K., Durka J., Nita M., Związek J. (2010), *Po obu stronach Warty. Zarys dziejów
Myszkowa*, Myszków.

- P[atykiewicz] W. (1962), *Ks. Franciszek Ksawery Pleniewicz (1867-1932)*, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne”, nr 8.
- Trąba M. (2011), *Historia parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Dąbrowie Górniczej – Strzemieszycach (1911-2011)*, Katowice.
- Trąba M. (2012), *Stosunki wyznaniowe*, [w:] *Historia Czeladzi*, T. 1, red. J. Drabina, Czeladź.
- Właźlak W. (2000), *Dzieje diecezji częstochowskiej w okresie działalności biskupa Zdzisława Golińskiego (1951-1963)*, Kraków.
- Wróbel T. (1977), *Katalog rektorów, wicerektorów, profesorów, ojców duchownych i prefektów*, [w:] *Księga jubileuszowa 1727-1977. 250 lat Seminarium Duchownego w Kielcach*, Kielce.
- Zieliński Z. (2003), *Kościół w Polsce 1944-2002*, Radom.
- Związek J. (1971), *Ks. Kałuża Jan (1893-1971)*, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne”, nr 11-12.
- Związek J. (1974), *Powstanie diecezji częstochowskiej*, „Częstochowskie Studia Teologiczne”, nr 2.
- Związek J. (1976), *Martyrologium kapłanów diecezji częstochowskiej w czasie II wojny światowej*, „Częstochowskie Studia Teologiczne”.